

COĞRAFİ İŞARETLERİ AÇISINDAN BALIKESİR İLİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation in Terms of Geographical Indications of Balıkesir

Süheyla SARITAŞ*

ÖZ

Yöresel olarak adlandırılan ürünlerin öncelikle menşei olmak üzere hem karakteristik hem de benzerlerinden ayıran özelliklerini ortaya çıkarmak ve aynı zamanda ürünü üreteni ve tüketeni korumayı amaçlayan coğrafi işaret kavramı son yıllarda giderek önem kazanmıştır. Coğrafi konumu, tarihi ve pek çok kültürel değeriyle coğrafi işaretler konusunda oldukça zengin olan Türkiye'nin her yöresi, kendine özgü geleneksel ve doğal ürün çeşitliliğine sahiptir. Bu çalışmada bu yörelerden biri olan ve "Türkiye'yi Doyuran İl" sloganıyla tanınan, kültürel ve doğal zenginlikleri ile öne çıkan Balıkesir ilinin coğrafi işaret kavramı kapsamında ele alınması hedeflenmektedir. Coğrafi işaretler konusunda literatürde pek çok il özelinde de dâhil olmak üzere birçok çalışma mevcut olmasına rağmen, Balıkesir ili özelinde coğrafi işaret konusundaki çalışmaların oldukça sınırlı olması bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi ile Balıkesir ilinin coğrafi işaretleri açısından güncel durumu üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Balıkesir ili özelinde ele alınan bu çalışma ışığında aynı zamanda ilin tarihi, kültürel ve coğrafi zenginliğini yansıtan coğrafi işaretlerin hem markalaşma ve ihracat pazarlarında yer almasına hem de ilin kalkınmasına katkılarına yönelik çeşitli önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: coğrafi işaret, tescil belgesi, kültür, menşe, Balıkesir.

ABSTRACT

The concept of geographical indication aims to reveal primarily the origin of the products so called local ones not only the characteristics of the products but also distinguishing features of them. The concept which has become increasingly important recent years also aims to protect producers and consumers of the products. Every region of our country, which is rich in geographical indications with its geographical location, history and many cultural values, has its own unique variety of traditional and natural products. In this study, it is aimed to discuss the city Balıkesir, which is one of these rich regions and is known with the slogan "The City That Feeds Turkey". Standing out with cultural and natural richnesses, the city has many geo-

* Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Balıkesir/Türkiye. E-posta: saritassuheyla@gmail.com. ORCID: 0000-0001-8422-9950.

graphical indications. Although there are many studies in the literature on geographical indications, including many regions, there are very limited research studies conducted on geographical indications about Balıkesir. Thus this article reveals the importance of this research. In the study, there will be an evaluation on the current situation of Balıkesir in terms of geographical indications through document analysis, which is one of the qualitative research methods. In the light of this study, which is specifically focused on Balıkesir city, there will be various suggestions regarding the inclusion of geographical indications and both in branding and export markets.

Keywords: geographical indication, registration certificate, culture, origin, Balıkesir.

Giriş

M.Ö. 5. yüzyılda yaşamış olan tarihçi Herodot (484-425) özellikle Mısır, Mezopotamya, İran, Karadeniz, Sicilya ve Anadolu'yu gezerek bu bölgelerde yaşayan halklar ile ilgili yazdıklarını kaleme almış ve böylelikle ilk tarihsel yazın türünün de ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. Halikarnas doğumlu Herodot eseri *Herodot Tarihi*'nde gezdiği bölgeleri tarihsel açıdan incelerken aynı zamanda bu bölgelerde yaşayan toplumların gelenek, görenek ve inançlarını karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Herodot yazılarında, toplumların sahip oldukları kültürel farklılıklardan hareketle, mutlak bir gerçeğin olamayacağını, gerçeğin kültürel sınırlarla bağlantılı olduğunu öne sürmüştür (Eriksen, 2009: 28). İlkçağlardan beri toplumları birbirlerinden ayıran ve birbirlerine yaklaştıran en önemli olgu kültür olmuştur.

Kültür bir toplumun yaşadığı coğrafya ile tarihinin bir yansıması olmasının yanında o toplumun beşerî ve ekonomik kimliğinin de en önemli belirleyici unsurudur. İnsanın doğaya, doğanın insana kattığı her şey olan kültür, bireyin doğduğu andan itibaren kazanıp geleceğe aktardığı “her şey”dir. Şüphesiz ki dünyadaki insan çeşitliliğinin en somut yansıması olan kültürün felsefi, ekonomik, tarihi, dini, coğrafi olmak üzere pek çok boyutu bulunur. Bugün bu çok boyutluluk aynı zamanda benzer ve farklı kültürler arasında sınırları daha da karmaşık hale getirmektedir. Nitekim günümüzde başta teknolojik gelişmeler olmak üzere küreselleşme, kentleşme ve tüketim kültüründe meydana gelen değişmelerin etkileri ile modern toplumlar, kültürel farklılıklarını hem daha fazla koruma altına almak hem de görünür hale getirme çabası içindedirler. Bu bağlamda bugün yöresel kültürlerin korunmasını ifade etmenin yöntemlerinden biri olan coğrafi işaret kavramı toplumlara ekonomi, turizm, gastronomi ve tarım alanlarında önemli katkı sağlar hale gelmiştir. Bu konudaki çalışmalar coğrafi işaretlemenin pozitif

katkıları, yeni iş imkânları ortaya çıkarmaları ve bölgesel tanıtıma olan olumlu etkilerini ortaya koyarlar (Orhan, 2010; URL-3). Söz konusu olumlu etkilerin artırılması yönünde disiplinlerarası yaklaşımlarla ele alınmaya başlanmıştır. Örneğin, Türkiye’de son yıllarda daha da önem kazanan ve gelişen bir olgu olan kırsal turizm, agro-turizm, eko-turizm, gastronomi turizm gibi kavramlar ile coğrafi işaret kavramının birbiri ile ilişki içerisinde olduğu görülebilir (Kan vd., 2012: 94). Kısacası coğrafi işaretli ürünler kendilerine özgü hikâyeleri ile yerel kültürlerin yaşatılmasında önemli rol oynarlar.

Günümüzde pek çok ülkenin çeşitli coğrafi işaret uygulamaları ile yerel kültürlerini korumaya yönelik çeşitli tedbirler aldıkları görülür. Yöresel ürünleri haksız rekabete maruz bırakmamak ve taklitlerine karşı korumak için birçok ülke yasal düzenlemeler yoluna gitmiştir (Tekelioğlu ve Demirer, 2008: 715-730). Söz konusu yasal düzenlemeler sayesinde ülkeler yöresel ürünlerini kendine özgü nitelikleri ve kalite değerleri ile korumayı ve başka coğrafyalardaki ürünlerden ayırt etmeyi amaçlar. Coğrafi işaretler uygulaması “Yerelliğin Dünya ile Buluşması” sloganıyla ortaya çıkan ve başta kırsal kalkınma olmak üzere yerel veya başka ifadeyle otantik ürünlerin korunarak gelecek nesillere aktarılması amacıyla oluşturulmuş bir sistemdir (Şahin, 2011a: 2). Yöresel kültürel değerlerin korunmasını ve gelecek nesillere aktarımını sağlamada önemli rol oynayan coğrafi işaretler sosyoekonomik ve kültürel kalkınma açısından buldukları bölgeye ciddi katkı sağlarlar. Nitekim Balıkesir ili özelinde yapılan çalışmada ilin coğrafi işaretlerinin turizm ile ilişkisi üzerinde durularak coğrafi işaretlerin bölgeye turist çekemedeki etkin rol üstlenebilmesinde önemi üzerinde durulur (Polat, 2017: 17). Bu çalışmada ise ilk olarak coğrafi işaret konusunda literatür taraması yapılmış ve konuyla ilgili çeşitli kavramlara yer verilmiştir. Daha sonra “Türkiye’yi Doyuran İl” sloganıyla tanınan Balıkesir ilinin coğrafi işaret almış olduğu ürünler ile tescil başvuru aşamasındaki yöresel ürünlerden söz edilecektir. Çalışmanın son bölümünde tescilli coğrafi işaretleri ile Balıkesir ilinin bu konudaki potansiyel ürünleri ve bu konuda ilin sosyoekonomik ve kültürel gelişmesine katkı sağlayıcı çeşitli önerilerde bulunulacaktır.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Coğrafi İşaret Kavramı ve Önemi

Literatürde farklı tanımları mevcut olan coğrafi işaret genel olarak belirli bir bölgenin doğal ve beşerî özelliklerine özgü ürünlerini kapsayan ve aynı zamanda o bölgeye özgü ürünün kalitesini ve değerini ortaya koyan bir

kavram olarak kabul edilir. Coğrafi işaret sadece yöresel ürünü değil, aynı zamanda üreticiyi ve dolayısıyla o bölgede yaşayan insanlara da yarar sağlayan bir kavramdır. Bu kavram yöresel ürünlerin korunabilmesi ve söz konusu ürünlerin kaynağı olan yörelerde/bölgelerde yaşayan bireylerin coğrafi işaretin sağladığı faydalardan yararlanması amacıyla ortaya çıktığı belirtilmektedir (Suratno, 2004: 89'dan akt. Şahin, 2011a).

Coğrafi işaret araştırmacılar tarafından ağırlıklı olarak 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (1995) 3/1 maddesine göre tanımlanmaktadır (Ertan, 2010: 162; Yönet Eren ve Sezgin, 2021: 62; Nizam, 2011: 87; İbret ve Küllü, 2012: 4; Giray vd., 2012; Arıkan ve Taşcıoğlu, 2019: 330; Durlu Özkaya vd., 2013: 16). Bu kanuna göre “coğrafi işaret; belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından kökeninin bulunduğu bir yöre, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü” belirtir. Coğrafi işaretler, yerel değerler ile geleneksel mirası koruma altına alarak, yerel tarımsal faaliyetleri destekleyen ve coğrafi işaret alan ürünlerin yetiştiği/üretildiği bölgenin/alanın tanıtımına katkı sağlamaktadır (Şentürk, 2011: 17).

Coğrafi işaret kavramı kapsamında sıklıkla başvurulanan bir başka tanım ise Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşmasının (TRIPS) 22. maddesinin birinci fıkrasıdır. Buna göre “coğrafi işaretler, bir malın kalitesinin, ünü veya diğer özelliklerinin esas olarak coğrafi menşesine atfedildiği durumlarda, o malın menşesinin herhangi bir ülke veya bu ülkede bir bölge veya yer olduğunu gösteren işaretlerdir” şeklinde tanımlanmaktadır (URL-2). Coğrafi işaret fikri ve sınai haklarından (FSMH) olmakla birlikte diğer sınai mülkiyet haklarından (patent, marka, endüstriyel tasarımlar) farklı olarak tek bir üreticiyi değil, gerekli koşullarda üretim yapan kişilerin hepsini birden korumaktadır (Babcock & Clemens 2004: 13). Dolayısıyla coğrafi işaretler belirli kişilere mal edilemez. Coğrafi işaretin üreticilere sağladığı hak, kolektif bir hak olduğudur (Rangnekar, 2004: 3). Coğrafi işaret kavramı “belirli bir alandan kaynaklanan bir ürünü tanımlayan ya da kalitesi, ünü veya diğer karakteristik özellikleri bakımından coğrafi kaynağına atfedilen, bir bölgeyi temsil eden sınai mülkiyet hakkıdır” şeklinde tanımlanabilmektedir (İlıcılı, 2005). Coğrafi işaretlerin, geleneksel bilgi ve kültür değerlerini koruma, ürün taklitçiliği ile mücadele etme, turizme katkıda bulunma, yerel üretimi ve tarımsal faaliyetleri destekleme, çevreyi ve biyolojik çeşitliliği koruma, ürünün kalitesini garanti ederek pazarlama aracı olma, bölgenin tanıtımına katkı sağlama, üreticiyi ve tüketiciyi koruma gibi birçok işlevi vardır (Tepe, 2008).

Yöresel bir ürünün geleneksel yöntemlerle yapılmış olması coğrafi işaret sahibi olmanın en belirleyici özelliğidir ve bu durumun yöreye sağladığı faydaları konusunda araştırmacılar benzer görüşler ortaya atmıştır. Bu faydalar genel olarak şöyle sıralanabilir: yörede üretim yapan üreticilerin, tescilin sağladığı korumadan öncelikli olarak yararlanmasının sağlandığı; coğrafi işarete konu ürünün kalitesinin korunduğunu ve bundan dolayı tüketicilere güven verdiği, coğrafi işaretler aracılığıyla tüketicinin istediği ve beklediği kalitenin garanti edilmesi halkın üreticiler tarafından yanıltılmasına engel olmak (Tanrıku, 2011; Soysal vd., 2010; Escudero, 2001). Coğrafi işaret kavramı da bu ürünlerin ticarete haksız rekabete karşı korunmasında, kültürel ve ekonomik zenginliklerin desteklenmesinde etkili araçlar arasında yer almaktadır (Çalışkan ve Koç, 2012). Coğrafi işaretleme sisteminin amacı; kriterlere uygun üretimin gerçekleşmesini sağlayarak kalite standartlarını korumaktır. Ayrıca bu sistem ile uygulamanın sağladığı korumadan ilk olarak üreticilerin faydalanmasını sağlamak amaçlanmıştır (Tanrıku, 2011: 178).

Coğrafi işaretler, tarım ürünleri, doğal ürünleri, maden, el sanatları, gıda ve sanayi ürünleri için alınabilir. İşaret kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: “menşe adı” ve “mahreç işareti”. Türk Patent ve Marka Kurumu resmî sitesinde coğrafi işaretin tüketiciler için ürünün kaynağını, karakteristik özelliklerini ve ürünün söz konusu karakteristik özellikleri ile coğrafi alan arasındaki bağlantıyı gösteren ve garanti eden kalite işareti olduğunu belirtir. Böylelikle gelenekselliği yöreden elde edilen hammaddesi ile yerel niteliklere bağlı olarak belli bir üne kavuşmuş ürünlerin korunması sağlanacağı vurgulanır. Kurum aynı zamanda coğrafi işaretin belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından kökenin bulunduğu yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş ürünü gösteren işaret olduğunu belirtir. Bir ürünün sadece belirli bir bölgenin adıyla anılması ve tanınması coğrafi işaret almasında yeterli değildir. Bunun için belirli özellikleri taşıması gerekmektedir. Belirli bir coğrafya, ürün, ad (işaret), ürünün ayırt edici özelliğe sahip olması ve bu özellikleriyle o coğrafya ile yakından ilişkili olması şartları bulunmaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere coğrafi işaret kapsamına alınan ürünler bir bölge, kasaba, köy, şehir veya havza gibi sınırları net bir şekilde çizilebilecek bir sahaya bütünüyle veya en az bir özelliğiyle bağlı olan ürünlerdir (Gökova, 2007: 142; Şahin, 2011b: 3; Özdemir, 2012: 65).

Gıda, tarım, maden el sanatları, sanayi ürünleri gibi ürünlerin 6769 Sayılı SMK-Madde 34'e göre coğrafi işaret olarak belirlenmesi söz konusudur. Coğrafi işaretler menşe veya mahreç işareti olmak üzere iki şekilde tescil

edilir. Bu kapsamda alının ürünlerin en az bir özelliğın mutlaka belli bir bölgeden alınması şarttır. Bu ürünün o bölgenin adıyla özdeşleşmesi ve marka haline gelmesi anlamına gelir.

Menşee adı herhangi bir ürünün belli bir coğrafya parçası içerisinde tüm niteliklerinin bu sahaya ait olduğu, doğal ve beşerî şartların doğrudan izlerini taşıyan ürünler için kullanılmaktadır. Ürünün belli bir yere özgü olması, başka yerde bulunmaması ya da temini mümkün olmaması ürünün menşee işareti almasını sağlar. Söz konusu ürünün özelliklerinin tümünü ya da temelini sınırları belli bir bölgeye ait olması ya da o bölgeye özgü beşerî unsurlardan alması şartı bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle menşee adı, tüm özellikleriyle belirli bir yöreye özgü olan ve başka bir yerde bulunmayan ya da temin edilemeyen ürünler olarak açıklanmaktadır (Gökovalı, 2007). Menşee işareti alan ürünlerin bulunduğu bölge ile çok kuvvetli bir ilişkisi olması, başka hiçbir bölgede bulunmaması şarttır.

Mahreç adı ise herhangi bir ürünün gene belirli bir bölgeye has olması, üretim, işleme ya da diğer işlemler açısından en az birinin o coğrafyada gerçekleşmesi şartı bulunmaktadır. Menşee adına göre mahreç işareti daha az kapsamdır. Menşee işareti ürünün tamamına yönelik bir kapsayıcılığa sahip iken mahreç işaretinde böyle bir zorunluluk yoktur. Bir başka deyişle ürünün belirli bir bölge ile özdeşleşmiş olması ve ürünün hammaddesi ya da üretim yöntem ve tekniklerinin sadece birinin olması ürünün mahreç işaret almasında yeterli olmaktadır.

1.2. Coğrafi İşaret Kavramının Tarihsel Gelişimi

Bugün birçok ülkenin sahip oldukları yöresel ürünleri ve kültürel değerleri korumak ve bu ürünlerin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla çeşitli sözleşme ve düzenlemeler yaptığı görülür. Bu kapsamda dünyada coğrafi işaret kavramı 19. yüzyılın sonlarında beri kullanılan bir kavram olmasına rağmen, ülkemizde kullanımın oldukça yeni olduğu görülür. Ülkemizde bu konudaki ilk çalışmaların 1871 yılında “Alameti Farika Nizamnamesi” olduğu belirtilir. Ülkemizde ilk coğrafi işaret uygulamasınının 1995 yılında 555 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile “Coğrafi İşaretler” uygulamasına başlandığı ve bugün Türk Patent Enstitüsü tescil haklarıyla ilgili resmi kurumdur. Dünyada ise bu kavram ilk kez Fransa’da (Unvan d’origine contrôlée -AOC) kullanılmıştır. 1883 yılında Paris Sözleşmesi ile ilk yasal düzenlemeler yapılmış, 1958’de de Lizbon Anlaşması ile Avrupa ülkelerince kapsamı netleştirilmiş ve biraz daha genişletilmiş, 17 ülke “Coğrafi İşaretler (Geographical

Indications -GI-)” adı altında bir dizi kararı onaylamış ve ilk olarak 170 ürün coğrafi işaretler kapsamına alınmıştır (Suratno, 2004’ten akt. Şahin, 2013).

Coğrafi işaret kavramı konusunda ele alınan önemli sözleşmelerden bir diğeri de uluslararası tescil korumasına yönelik olarak 1891 yılında imzalanan Madrid Antlaşması’dır. Ürünlerin Yanlış ya da Yanıltıcı Belirtiler Göstermesi ile ilgili olarak imzalana bu antlaşma 1989’da akdedilen Protokol ile yürütülmektedir. “Madrid Antlaşmasına İlişkin Protokol” olarak da bilinen bu sözleşme, üye devletlerden birinin bir ürünün yanlış ya da yanıltıcı belirtiler göstermesi durumunda ürünün ithalatı ve bununla ilgili çeşitli işlem ya da yaptırımların uygulaması, bir markanın başka ülkelerde de geçerliliğinin sağlanması gibi çeşitli hususları içermektedir. Sözleşme aynı zamanda hangi adların jenerik karakterinden dolayı bu kapsamda değerlendirilip değerlendirilmesine dair karar verici bir özelliğe sahiptir. Bu sözleşme kapsamında yapılan başvurular 1970 yılında kurulan ülkeler arasında işbirliğini ve fikri hakların korunmasını sağlayan Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) tarafından yürütülmektedir. Bu sözleşmenin en önemli özelliği başvuru yapmak isteyen kurum ya da kuruluşların tek bir marka başvurusu ile tüm üye ülkelerde markalarını tanıtmaya ve koruma şansını elde etmeleridir.

Bu kapsamda ele alınan bir başka sözleşme ise Lizbon Sözleşmesi’dir. Tıpkı Madrid Protokol’ü gibi başvuruların WIPO tarafından yürütüldüğü ve Cenevre Yasası ile Lizbon Sistemi’ni oluşturan bu sözleşme Avrupa Birliği üye ülkeleri içerir. Lizbon Sistem’i ile tek bir prosedür yoluyla menşee adlar ve coğrafi işaretler uluslararası koruma sistemine dahil edilir.

Ülkemiz Avrupa Birliği uyum süreci dâhil olduğu coğrafi işaretleme sistemi ile bugün yöresel ürünlerin hem coğrafi kökenlerinin, üretim biçimleri korunması ve standardının oluşması hem de ürünlerin taklit edilmesine karşı yasal koruma sağlanmaktadır. Yöresel ürünleri koruma altına alınmasını sağlaması nedeniyle geliştirilen coğrafi işaretleme sistemi, günümüzde tüm dünyada kabul gören ve uygulanan bir sistemdir (Sormaz, vd., 2018). Türk Patent ve Marka Kurumu (TPK) yetkisi ile belirli kriterler kapsamında coğrafi işaret tescil işlemleri gerçekleştirilir. Genellikle belediyeler, valilikler, ziraat veya ticaret odaları tarafından yapılan coğrafi işaret başvuruları TPK tarafından detaylı bir inceleme sürecinden geçirilir.

TPE internet sitesinde 1 Şubat 2020 tarihinde *118 Sayılı Resmi Coğrafi İşaret ve Geleneksel Ürün Adı Bülteni*’nde yayımladığı bülteninde ülkemizde tescil ile koruma altına alınan coğrafi işaret ve geleneksel ürün adı sayısının 1000’e ulaştığını bildirmiştir. 2021 yılında en fazla başvuru yapan iller sıra-

sıyla Erzurum (61), Van (34), Gaziantep (28) olmuştur. Kurum halihazırda Avrupa Birliği nezdinde 7 adet tescilli coğrafi işaretin bulunduğunu belirtir. Bu ürünler şunlardır: Antep Baklavası, Aydın İnciri, Aydın Kestanesi, Bayramiç Beyazı, Malatya Kayısı, Milas Zeytinyağı ve Taşköprü Sarımsağı. Tarımsal ürünlerin ağırlıklı olduğu listede geleneksel el sanatları kapsamında pek çok ürün de yer almaktadır. Coğrafi işaretleme sisteminin amacı; kriterlere uygun üretimin gerçekleşmesini sağlayarak kalite standartlarını korumaktır. Ayrıca bu sistem ile uygulamanın sağladığı korumadan ilk olarak üreticilerin faydalanması amaçlanmaktadır (Tanrıkulu, 2011: 178). Coğrafi işaretleme ile yöresel ürünler aynı zamanda ait oldukları toplumların kültürel kimliklerini yansıtır. Bununla birlikte coğrafi işaret tescili; sürdürülebilirlik çerçevesinde yerel halkın refahının artırılmasına, bölgedeki yerel işletmelerin kârlarını arttırma, ürünün imajını geliştirerek farkındalık yaratma, ürünün tercih edilme düzeyini arttırma ve pazarlamada avantaj sağlama gibi amaçlara da hizmet etmektedir (Acar, 2018). Coğrafi işaret tescili yalnızca ekonomik kazançların sağlanmasında değil, geleneksel bilgi ve üretim biçimlerinin korunarak (Rangnekar, 2004: 6), kültürel mirasın korunması için de bir araç görevi üstlenmektedir (Zografos, 2008: 11).

2. Yöntem

Balıkesir ilinin coğrafi işaret açısından günümüzdeki durumunun ele alınacağı bu çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Türkçede “belge” olarak bilinen “doküman” kelimesi, sosyal bilimlerde oldukça sıkça kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizinde kullanılır. Araştırılmak istenen konu hakkında bilgi sağlayan her türlü yazılı materyale doküman adı verilir (Balcı, 2016). Kitaplar, dergiler, resimler, günlükler, mektuplar, anılar, davetiyeler, haritalar, yasal metinler, raporlar, istatistikler, okul ve sağlık kayıtları, devlet kayıtları, faturalar, fotoğraf ve videolar vb. dokümanlar olarak ele alınmaktadır (Labuschagne, 2003). Araştırmada ikincil kaynaklardan ve ilgili birimlerden elde edilen veriler ışığında coğrafi işaret açısından Balıkesir ilinin mevcut durumu ve başvuru aşamasında bulunan ürünleri ile ilgili bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda Balıkesir iline ait kimi coğrafi işaret sahibi ürünlerden örnekler ve bunlar hakkında daha ayrıntılı bilgiler verilecek ve bunların sosyokültürel açılarından önemine vurgu yapılacaktır.

3. Bulgular

Balıkesir ilinin coğrafi işaret tescili aldığı ürünlerin toplamı 22 adettir (Tablo 1). Bunlar tescil alma durumuna göre kronolojik olarak şöyle sırala-

nır: Yağlılar Basma Helvası, Avşa Ada Karası Üzümü, Ayvalık Sakızlı Kurabiye, Ayvalık Lor Tatlısı, Balıkesir Kaymaklısı, Savaştepe Sarıbeyler Seferberlik Çöreği, İvrindi Kelle Peyniri, Balıkesir Pullusu, Manyas Kelle Peyniri, Burhaniye Zeytinyağı, Balıkesir Kuzu Eti, Marmara Adası Mermeri/ Marmara Mermeri/ Marmara Beyazı, Kapıdağ Mor Soğanı, Susurluk Ayranı, Susurluk Tostu, Edremit Zeytinyağı, Balıkesir Höşmerim Tatlısı, Edremit Körfezi Yeşil Çizik Zeytini, Gönen İğne Oyası, Ayvalık Zeytinyağı, Yağcıbedir El Halısı.

Buna göre ilin ilk coğrafi işaret tescil başvurusu 1996 yılında Sındırgı Belediyesi tarafından Yağcıbedir El Halısı için yapılmış ve 1997 tarihinde tescil belgesi (mahreç) almıştır. Öte yandan son tescil belgesi ise İvrindi Belediyesi tarafından 2021 yılında Yağlılar Basma Helvası için yapılmıştır ve ürün 2023 yılında tescil belgesine (mahreç) sahip olmuştur. Öte yandan Tablo 1’de görüldüğü üzere Balıkesir ilinin geleneksel el sanatları alanında üç adet üründe tescil sahibi olduğu görülür. Bu ürünler şunlardır: Balıkesir Pullusu, Gönen İğne Oyası ve Yağcıbedir El Halısı. Burada dokusu, rengi ve kalitesi ile öne çıkan Marmara Adası Mermeri ya da Marmara Beyazı adı verilen ürün dışında coğrafi işaret almış diğer tüm ürünlerin gastronomiye ya da yemek kültürüne ait oldukları görülmektedir. Örneğin son dönemde tescil belgesini alan Savaştepe Sarıbeyler Seferberlik Çöreği (2023) Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı’nda cepheye giden askerler için yapılmış ve bugün de aynı yöntemle üretilen üründür. Tarhana, zeytinyağı, yoğurt, un, şeker ve susamdan yapılan ve besleyici ve enerji verici özelliklere sahip çöreğin bir diğer en önemli özelliği ise ortalama iki ay kadar dayanıklı kalabilmesidir. Şeker, peynir, irmik ile yapılan Balıkesir Höşmerim Tatlısı’nın ise ilk kez Orta Asya’dan Anadolu’ya göç eden Yörükler tarafından yapıldığı tahmin edilir ve bu tatlı Evliya Çelebi’nin seyahatnamesinde de yer alır.

<i>Coğrafi İşaretin Adı</i>	<i>Başvuru Tarihi</i>	<i>Tescil Tarihi</i>	<i>Türü</i>	<i>İl</i>	<i>Başvuru Yapılan/Tescil Ettiren</i>	<i>Durumu</i>
Balya Tereyağı	09.02.2022	31.08.2023	Mahreç İşareti	Balıkesir	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Tescilli
Yağlılar Basma Helvası	25.10.2021	27.02.2023	Mahreç İşareti	Balıkesir	İvrindi Belediyesi	Tescilli
Avşa Ada Karası Üzümü	22.04.2022	24.01.2023	Menşe Adı	Balıkesir	Erdek Ticaret Odası	Tescilli
Ayvalık	03.06.2022	26.01.2023	Mahreç	Balıkesir	Ayvalık Bele-	Tescilli

Sakızlı Kurabiye			İşareti		diyesi	
Ayvalık Lor Tatlısı	07.03.2022	26.12.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	Ayvalık Belediyesi	Tescilli
Balıkesir Kaymaklısı	23.03.2022	24.11.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Tescilli
Savaştepe Sarıbeyler Seferberlik Çöreği	04.01.2022	12.09.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Tescilli
İvrindi Kelle Peyniri	16.02.2021	09.02.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	İvrindi Belediyesi	Tescilli
Balıkesir Pullusu	26.04.2021	23.12.2021	Mahreç İşareti	Balıkesir	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Tescilli
Manyas Kelle Peyniri	12.09.2019	16.12.2020	Mahreç İşareti	Balıkesir	Manyas Kaymakamlığı	Tescilli
Burhaniye Zeytinyağı	25.01.2019	11.08.2020	Menşe Adı	Balıkesir	Burhaniye Ticaret Odası	Tescilli
Balıkesir Kuzu Eti	28.12.2016	02.01.2018	Menşe Adı	Balıkesir	Balıkesir Ticaret Borsası	Tescilli
Marmara Adası Mermeri/ Marmara Mermeri / Marmara Beyazı	19.01.2015	16.10.2018	Mahreç İşareti	Balıkesir	Erdek Ticaret Odası	Tescilli
Kapıdağ Mor Soğanı	01.03.2018	02.07.2018	Menşe Adı	Balıkesir	Erdek Ticaret Odası	Tescilli
Susurluk Ayranı	27.02.2013	20.11.2017	Mahreç İşareti	Balıkesir	Susurluk Ticaret Odası	Tescilli
Susurluk Tostu	27.02.2013	20.11.2017	Mahreç İşareti	Balıkesir	Susurluk Ticaret Odası	Tescilli
Edremit Zeytinyağı	22.05.2017	13.12.2017	Menşe Adı	Balıkesir	Edremit Ticaret Odası	Tescilli
Balıkesir Höşmerim	21.02.2011	31.07.2015	Mahreç İşareti	Balıkesir	Balıkesir Aşçı Köfteci Ve	Tescilli

Tatlısı					Benzerleri Esnaf Odası	
Edremit Körfezi Yeşil Çizik Zeytini	18.07.2014	31.07.2015	Menşe Adı	Balıkesir	Edremit Tica- ret Odası	Tescilli
Gönen İğne Oyası	23.02.2010	29.08.2014	Mahreç İşareti	Balıkesir	Gönen Bele- diyesi	Tescilli
Ayvalık Zeytinyağı	18.03.2004	11.06.2007	Menşe Adı	Balıkesir	Ayvalık Tica- ret Odası	Tescilli
Yağcıbedir El Halısı	21.06.1996	14.11.1997	Mahreç İşareti	Balıkesir	Sındırgı Bele- diyesi	Tescilli

Tablo 1. Kasım 1997-Şubat 2023 yılları arası Balıkesir ili coğrafi işaret tescil belgesi almış ürünler.

Öte yandan Balıkesir ilinin coğrafi işaret tescili başvurusu yapılmış olan ürünlerin toplamı 22 adettir (Tablo 2). Bunlar tescil alma durumuna göre kronolojik olarak şöyle sıralanır: Balıkesir Etlı Çorba, Edremit Körfezi Zeytinyağlı Bademli Baklava, Balıkesir Aba Dokuması, Gömeç Kirli Hanım Peyniri, Savaştepe Mihaliç Kelle Peyniri, Sındırgı Eğridere Yünlü Tulum Peyniri, Havran Siyah İnciri, Ayvalık Kelle Peyniri/Ayvalık Sepet Peyniri, Avşa Ada Karası Şarabı, Ayvalık Kirli Hanım Peyniri, Karadiken, Papalina, Balya Tereyağı, Edincik Su Zeytini, Edincik Su Zeytinyağı, Manyas Kazak Fasulyesi, Havran Mandalinası, Balıkesir Gönen Baldo Pirinci, Balıkesir Manda Kaymağı, Kepsut Bükdere Küflü Katık Peyniri, Sındırgı Kornişonu, Sındırgı Kıtır Kavun. Öte yandan Tablo 2’de görüldüğü üzere Balıkesir ilinin geleneksel el sanatları alanında sadece bir ürün, Balıkesir Aba Dokuması için tescil başvurusu bulunmaktadır.

Coğrafi İşaretin Adı	Başvuru Tarihi	Türü	İl	Başvuru Yapan / Tescil Ettiren	Durumu
Balıkesir Etlı Çorba	25.04.2023	Mahreç İşareti	Balıkesir	Balıkesir Lokantacılar Odası	Başvuru
Edremit Körfezi Zeytinyağlı Bademli Baklava	19.04.2023	Mahreç İşareti	Balıkesir	Edremit Ticaret Odası	Başvuru
Balıkesir Aba Dokuması	15.03.2023	Mahreç İşareti	Balıkesir	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Başvuru
Gömeç Kirli Hanım Peyniri	22.12.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	Özem Mandıra	Başvuru

Savaştepe Mihaliç Kelle Peyniri	29.11.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Başvuru
Sındırgı Eğridere Yünlü Tulum Peyniri	26.10.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	Sındırgı Belediyesi	Başvuru
Havran Siyah İnciri	11.10.2022	Menşe Adı	Balıkesir	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Başvuru
Ayvalık Kelle Peyniri/Ayvalık Sepet Peyniri	27.06.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	Ayvalık Belediyesi	Başvuru
Avşa Ada Karası Şarabı	22.04.2022	Menşe Adı	Balıkesir	Erdek Ticaret Odası	Başvuru
Ayvalık Kirtli Hanım Peyniri	27.04.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	Ayvalık Belediyesi	Başvuru
Karadiken	04.04.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	Ayvalık Belediyesi	Başvuru
Papalina	04.04.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	Ayvalık Belediyesi	Başvuru
Edincik Su Zeytini	21.01.2022	Menşe Adı	Balıkesir	Bandırma Ticaret Odası	Başvuru
Edincik Su Zeytinyağı	21.01.2022	Menşe Adı	Balıkesir	Bandırma Ticaret Odası	Başvuru
Manyas Kazak Fasulyesi	20.01.2022	Mahreç İşareti	Balıkesir	Bandırma Ticaret Odası	Başvuru
Havran Mandalinası	29.12.2021	Mahreç İşareti	Balıkesir	Havran Belediyesi	Başvuru
Balıkesir Gönen Baldo Pirinci	19.03.2021	Mahreç İşareti	Balıkesir	Gönen Ziraat Odası	Başvuru
Balıkesir Manda Kaymağı	29.06.2021	Mahreç İşareti	Balıkesir	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Başvuru
Kepsut Bükdere Küflü Katık Peyniri	29.06.2021	Mahreç İşareti	Balıkesir	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Başvuru
Sındırgı Kornişonu	31.12.2020	Menşe Adı	Balıkesir	Sındırgı Belediyesi	Başvuru
Sındırgı Çıtır Kavun	31.12.2020	Menşe Adı	Balıkesir	Sındırgı Belediyesi	Başvuru

Tablo 2. Aralık 2020-Nisan 2023 yılları arası Balıkesir ili coğrafi işaret tescil belgesi başvurusu yapılmış ürünler.

Yukarıda görüldüğü üzere 2020-2023 yılları arasında Balıkesir'in çeşitli yöresel ürünlerinin coğrafi işaret tescil belge başvurularının daha çok Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve diğer belediyeler, diğer başvuruların ise çeşitli ticaret ve ziraat odaları tarafından yapılmıştır. Listede yer alan tek ürün olan Gömeç Kirli Hanım Peyniri'nin coğrafi işaret başvurusunun Özem Mandıra tarafından yapıldığı görülür. Mandıra çevre köylerde yaşayan köylülerden elde ettikleri bilgilere dayanarak peynirin hikâyesini şöyle aktarır: Eski zamanlarda peynirleri koruyacak ekipmanı olmayan yerli halkın, Haziran - Temmuz aylarında güneşin ve poyrazın bol olduğu dönemlerde kırılmış peynir peltelerini kalıplayarak kurutmaları ve ardından da mühürleyerek dayanıklılığını artırmaları sonucu ortaya çıkmış. Kadınlar bu peyniri çalışan eşlerinin torbalarına katık olarak ekmekle birlikte koyarlarmış. O zamanlarda da soğutucular olmadığından bir sepete doldurup, kilerin tavanına asarak bir yıl kadar saklarmış (URL-1).

Gömeç Kirli Hanım Peyniri'nin yanında bir başka peynir ise başvurusu 2021 yılında yapılmış olan Kepsut Bükdere Küflü Deri Katık Peyniri'dir. Bu peynir Balıkesir ili Kepsut ilçesinde yetişen keçi, koyun ve inek sütününun karışımıyla elde edilen sütlerden yapılan yoğurtların katık haline getirilip, oğlak ya da keçi tulumunda tuzlanarak olgunlaştırılması ile yapılır. Bu peyniri diğer peynirlerden ayıran en önemli özellik süt karışımından elde edilmesi ve basılan derinin yöreye özgü meşe ağacı kabuklarıyla kaynatılmasındadır. Ürün sarımsı krem-beyaz renkte, kuvvet uygulandığında dağılabilen, kendine özgü tat ve dokusu olan kuru, küflü bir özelliğe sahiptir. Ayrıca bu peynir Slowfood Biyoçeşitlilik Vakfı tarafından 1996 yılında oluşturulan unutulmuş ve tehdit altındaki gıda ürünlerini korumaya yönelik bir katalog olan *Ark of Taste* [Nuh'un Ambarı] listesinde de yer almaktadır.

Bu kapsamda üzerinde durmak istediğimiz bir başka ürün ise Balıkesir Kaymaklısı'dır. Bir tür şerbetli ekmek tatlısı olan bu ürün Anadolu'nun bütün mutfaklarına özgü olan en kadim ince ekmek olan kuru yufkadan hazırlanan ve içerisine Balıkesir'in sınırları içerisinde yetişen mandaların sütünden elde edilen manda kaymağına ilave edilen şekerli şerbet ile tatlandırılan bir üründür. Tatlının en önemli özelliği her seferinde taze açılıp pişirilen yufkaları ve şehrin nam salmış manda kaymağıdır. Balıkesir Kaymaklısı geçmiş yıllarda ve günümüzde Balıkesir'in farklı ilçelerinde özel günlerde (bayram, düğün, kız isteme) yapılan geleneksel tatlıdır. Ürünün 23.03.2022 tarihinde coğrafi işaret tescil belgesi başvurusu Türk Patent ve Marka Kurumuna yapılmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Ülkemizin her bölgesi için geçerli olduğu gibi, Balıkesir de coğrafi konumu itibari ile coğrafi işaretleme açısından potansiyeli oldukça fazla olan bir ildir. Bu kapsamda yukarıda belirtilen coğrafi işaret tescil belgesi almış ve başvurusu yapılmış ürünlere ilave olarak Balıkesir'e özgü Balıkesir Çorap Örucülüğü, Savaştepe Marama Dokuma, Savaştepe Çıtırıt Dokuma, Balıkesir Ayvalık Bağıyüzü Köyü Oyaları, Zili/Sili Dokumaları, Dursunbey (Yatık) Su Matarası gibi daha çok geleneksel el sanatlarının coğrafi işaret tescil başvurularının yapılması için girişimlerin başlatılması önerilebilir.

Ayrıca *50 Peynirli Balıkesir* (2021) *Zeytin Ülkesi Balıkesir* (2022), *Ekmek Şehri Balıkesir* (2023) gibi yayınlarda yer alan ürünlerin bazılarının ve ilin diğer başka ürünlerinin ulusal coğrafi işaret tescil sisteminde yer alması için çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca Balıkesir'e özgü bu ürünlerin coğrafi işaret tescil almanın da ötesine geçmesi gerekir. Bu ürünlerin ulusaldan uluslararası sisteme girmelerinin önünün açılması gerekliliği anlamına demektir. Çünkü ülkemizde tescilli coğrafi işaretli ürünlerin tescilden sonra bulunduğu bölgeye ve ülkeye katma değer kazandırma aşamasında ciddi sıkıntılar olduğu görülmektedir. Nitekim ülkemizde coğrafi işaret tescil belgesi konusunda bugün âdeta bir furyanın devam ettiği bir gerçektir. Şüphesiz ki özellikle belediye ya da kamu tarafından yapılan başvuruların ürünün kayıt altına alınması, üretici ve tüketiciyi haksız rekabete karşı koruması ve tüketicilerin bilgilendirilmesi son derece önemlidir. Ancak tescilli coğrafi işaretli ürünlerin üretim ve pazarlama konusunda daha somut adımların atılması sağlanmalıdır. Bunun için ürünlerin öncelikle iç pazarda talep görmeleri, markalaşmaları ve sonrasında dış pazarlara açılmaları için gereken işlemler yapılmalıdır. Bunun için coğrafi işaret tescilli ürünlerle ilgili belirli stratejilerin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Örneğin ürünlerin özellikleri ile iletişim boyutu, dağıtım aşaması, mali kısmı gibi hususların yeniden gözden geçirilmelidir. Dolayısıyla, tescilden sonraki aşamaların daha işlevsel hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Balıkesir tescilli coğrafi işaretli ürünlerini uluslararası sisteme dâhil etme girişimleri ile diğer illere de örnek bir il olmalıdır. Çünkü ulusal tescilli coğrafi işaret ürün sayımız oldukça fazla olmasına rağmen (1 Ocak 2023, 1.299 adet), Türkiye'den Avrupa Birliği tescil belgesine sahip sadece 14 ürün bulunmaktadır. Bu sayı İtalya'da 316, Fransa'da 259, İspanya'da 203, Portekiz'de 143, Yunanistan 115 olarak kaydedilmiştir. Bu yüzden Balıkesir'deki ilgili kurumların hem de farklı alanlardan uzmanların ürünlerin üreticilerini

üretim, pazarlama, markalaşma, Ar-Ge gibi konularda bilgilendirmeleri, güçlendirmeleri son derece önemlidir.

Sonuç olarak, ülkemizde coğrafi işaret konusunda her gün artan ilginin daha düzenli, denetimli bir şekilde ilerlemesi için Balıkesir'in bu yol haritasında bir başlangıç noktası olacağı düşünülmektedir. Özellikle sosyal medya yoluyla ve çeşitli tanıtım faaliyetleri ile bu ürünlerin ulusal ve uluslararası düzeyde tanınırlıkları sağlanmalıdır. Bu sayede ürünlerin sürdürülebilirlikleri de yakalanmış olacaktır. Dünya pazarlarında yer alacak Balıkesir'in tescilli coğrafi işaretli ürünleri bu sayede ülkenin tarım, turizm, ekonomi ve gastronomi gibi alanlarına önemli katkılar sağlayacaktır. Daha da önemlisi ülkenin tarihi ve kültürel mirasının korunmasında ve yaşatılmasında önemli rol oynayacaktır.

Kaynakça

- 555 sayılı KHK. (1995). *Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında 555 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname*. 27/06/1995 tarih ve 22326 sayılı Resmî Gazete.
- Acar, Yusuf (2018). "Türkiye'deki Coğrafi İşaretli Ürünlerin Destinasyon Markalaması Kapsamında Değerlendirilmesi". *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2): 163: 177.
- Arıkan, Münire ve Taşcıoğlu, Yavuz (2019). "Coğrafi İşaretli Ürünlerin Kırsal Alana Olan Etkilerinin Üreticiler Açısından Belirlenmesi: Finike Portakalı Örneği". *Mediterranean Agricultural Sciences*, 42(3): 329-334.
- Babcock, Bruce, A & Clemens, Roxanne (2004). "Geographical Indications and Property Rights: Protecting Value-Added Agricultural Products". *Matric Briefing Paper 04-MBP 7*. Ames: Iowa State University.
- Balcı, Ali (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çalışkan, Vedat ve Koç, Hasan (2012). "Türkiye'de Coğrafi İşaretlerin Dağılım Özelliklerinin Coğrafi İşaret Potansiyelinin Değerlendirilmesi". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(28): 193-241.
- Durlu Özkaya, Fügen vd. (2013). "Sürdürülebilir Gastronomi Turizmi Hareketliliğinde Coğrafi İşaretlemenin Önemi". *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1(1): 13-30.
- Eriksen, Thomas Hylland (2009). *Küçük Yerler Büyük Meseleler-Sosyal ve Kültürel Antropoloji*. Çev. A. Erkan Koca. Ankara: Birleşik Yayınevi.

- Ertan, Adnan (2010). “Prestijli Tarım Ürünlerinin Pazarlanmasında Kalite ve Coğrafi İşaret Kavramlarının Tutundurulması ve Bu Bağlamda Tarım Satış Kooperatiflerinin Önemi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(12): 157-170.
- Escudero, Sergio (2001). “International Protection of Geographical Indications and Developing Countries, Trade-Related Agenda Development and Equity (T.R.A.D.E.)”. *Working Paper Nr.: 10*. South Centre, Geneva.
- Giray, Handan vd. (2012). “Yerel Ürünlerin Ekonomik Kalkınmadaki Önemi”. *Verimlilik Dergisi*, 4: 109-115.
- Gökovalı, Ummuhan (2007). “Coğrafi İşaretler ve Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2): 141-160.
- İlıcılı Gonca (2005). *Coğrafi İşaretler, Coğrafi İşaretlerde Denetim ve Denetimde Akreditasyonun Önemi*. Ankara Üniversitesi ATAUM.
- İbret, B. Ünal ve Küllü, Nihal (2012). “Kastamonu’nun Coğrafi İşaretli Marka Ürünü: Taşköprü Sarımsağı”. *Kastamonu’nun Doğal Zenginlikleri Sempozyumu*. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi.
- Kan, Mustafa vd. (2012). “Coğrafi İşaretlerin Kırsal Turizmde Kullanılma Olanakları”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22: 93-101.
- Labuschagne, Adri (2003). “Qualitative Research: Airy Fairy or Fundamental?”. *The Qualitative Report*, 8(1): 100-103.
- Nizam, Derya (2011). “Coğrafi İşaretler ve Küresel Piyasalarda Yerelleşen Tarım Ürünleri: Ege Pamuğu Logosu Üzerine Bir Saha Çalışması”. *Ekolojik Krize Yanıtlar Dergisi*, 25: 87-116.
- Orhan, Ayhan (2010). “Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde ‘Coğrafi İşaretlerin’ Kullanımı: İzmit Pişmaniyesi Örneği”. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(2): 243-254.
- Özdemir, Nebi (2012). *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi Seçki*. Ankara: Hacettepe Yayıncılık.
- Polat, Eray (2017). “Turizm ve Coğrafi İşaretleme: Balıkesir Örneği”. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalara Dergisi*, 1: 17-31.
- Rangnekar, Dwijen (2004). *The Socio-Economics of Geographical Indications*. Geneva: ICTSD.
- Sormaz, Ümit vd. (2018). “Coğrafi İşaretleme”. *Gastronomide Güncel Konular*. Ed. Ferhan Nizamlioğlu. Konya: Billur Yayınevi.

- Soysal Mehmet vd. (2010). “Organik Hayvansal Üretim ve Yerel Evcil Çiftlik Hayvan Irklarımızın Sürdürülebilir Korunma Sürecinde Coğrafi İşaretleme Kavramı”. *Türkiye I. Organik Hayvancılık Kongresi*, Gümüşhane: Aydın Doğan Vakfı, 1-16.
- Suratno, Budi (2004). “Protection of Geographical Indications”. *IP Management Review*, 2: 87-93.
- Şahin, Güven (2011a). “Türkiye’nin Coğrafi İşaretleri”. *Uluslararası Katılımlı Coğrafya Kongresi, (İstanbul, 07-10 Eylül 2011)*. İstanbul: Türk Coğrafya Kurumu, 1-11.
- Şahin, Güven (2011b). “Coğrafi İşaretler Kapsamında Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Tarım Ürünleri”. *GAP VI. Tarım Kongresi (Şanlıurfa 09-12 Mayıs 2011)*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, 503-508.
- Şahin, Güven (2013). “Coğrafi İşaretlerin Önemi ve Vize (Kırıkkale)’nin Coğrafi İşaretleri”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15: 23-37.
- Şentürk, Bilge (2011). *Coğrafi İşaretlerin Ekonomik Etkileri: Mikro ve Makro Açısından Bir Değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tarınkulu, Murat (2011). “Türkiye’de Coğrafi İşaretlerin Tespiti ve Tescil Edilmesinin Önemi”. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1(2): 92-103.
- Tekelioğlu, Yavuz ve Demirer, Rana (2008). “Küreselleşme Sürecinde Yöresel Ürünler ve Coğrafi İşaretlerin Geleceği”. *Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Tepe, Serap (2008). *Coğrafi İşaretlerin Ekonomik Etkileri*. Uzmanlık Tezi. Ankara: Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı.
- URL-1: <https://www.ozemleyasam.com/akkizhan-ciftligi-taze-kirli-hanim-peyniri> (Erişim: 15.09.2023).
- URL-2: <https://fikrimulkiyet.com/mevzuat/ticaretle-baglantili-fikri-mulkiyet-haklari/> (Erişim: 10.09.2023).
- URL-3: Nanayakkara, Tamara, “Role of Intellectual Property in Enhancing the Competitiveness of the Tourism Industry”. http://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/pdf/tourism_ip.pdf (Erişim: 10.09.2023).

- Yönet Eren, Firdevs ve Sezgin, Aybüke Ceyhun (2021). “Coğrafi İşaretli Yöresel Ürünlerin Destinasyonlar Açısından Önemi: Kapadokya Bölgesi Örneği”. *Journal of Tourism Research Institute*, 2(1): 61-78.
- Zografos, Daphne (2008). “Geographical Indications and Socio-Economic Development”. *SSRN Electronic Journal Working Paper*, 3: 1-17.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship, or publication of this article.*